

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 171/2024-19

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľiek [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], obe [REDACTED], zastúpených LEXIA advokátska kancelária s. r. o., Zámocká 3, Bratislava-Staré Mesto, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 9Cdo/175/2022 z 27. septembra 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľiek a skutkový stav veci

1. Sťažovateľky sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 29. decembra 2023 domáhajú vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Tiež navrhujú zrušiť namietané uznesenie najvyššieho súdu a priznať náhradu trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že žalobkyňa ([REDACTED] – dcéra poručiťľa) sa žalobou podanou na Okresnom súde Topoľčany (ďalej len „okresný súd“) domáhala proti žalovanej ([REDACTED] – sestre poručiťľa), sťažovateľke 1 (sestre poručiťľa) a sťažovateľke 2 (dcére sťažovateľky 1) určenia, že nehnuteľnosti patria do dedičstva a určenia neplatnosti kúpnej zmluvy. Žalobu odôvodnila tým, že darovacie zmluvy uzatvorené s nebohým [REDACTED] (ďalej len „poručiťľ“) 2. septembra 2011, 9. mája 2013 a 16. júla 2013 (ďalej len „darovacie zmluvy“) sú absolútne neplatné, pretože poručiťľ v čase ich uzavretia nebol schopný posúdiť následky svojho konania a posúdiť tak obsah a význam dotknutých právnych

úkonov. Z uvedeného dôvodu ani kúpna zmluva uzatvorená medzi sťažovateľkami 1. augusta 2016 nemôže byť platná.

3. Okresný súd rozsudkom sp. zn. 9C/45/2016 z 12. júla 2019 určil, že kúpna zmluva uzatvorená medzi sťažovateľkami je neplatná (výrok I), určil, že spoluvlastnícky podiel vo veľkosti $\frac{1}{2}$ k celku nehnuteľnosti (pozemok, stavba, záhrada) patria do dedičstva po poručiťovi (výrok II), priznal žalobkyni náhradu trov konania (výrok III), žalobkyňu zaviazal na náhradu trov znalkyne (výrok IV) a sťažovateľky a žalovanú zaviazal zaplatiť náhradu trov znalcovi (výrok V). Okresný súd považoval z vykonaného dokazovania za preukázané, že poručiťovi bola od októbra 2006 stanovená diagnóza mentálnej retardácie ľahkého stupňa so suspektnou bludovou poruchou. Zo znaleckého posudku (nariadeného súdom) vyplynulo, že poručiť trpel v čase podpisu darovacích zmlúv závažnými psychickými poruchami, na základe ktorých nedokázal rozpoznať a chápať právne úkony a ich dôsledky. Pravidelnejšia psychiatrická liečba u poručiťa začala od októbra 2010 (podbod 1.1 namietaného uznesenia). Z dôvodu neplatnosti darovacích zmlúv bolo potrebné považovať za neplatnú aj kúpnu zmluvu uzatvorenú medzi sťažovateľkami (§ 38 ods. 2 Občianskeho zákonníka).

4. Krajský súd v Nitre (ďalej len „krajský súd“) na odvolanie sťažovateľiek rozsudkom sp. zn. 7Co/223/2019 zo 16. februára 2022 rozsudok okresného súdu potvrdil ako vecne správny [§ 387 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“)].

5. Sťažovateľky proti rozsudku krajského súdu vo výroku II, III a V podali dovolanie, ktorého prípustnosť odvodzovali od § 420 písm. f) CSP a § 421 ods. 1 písm. a) a b) CSP. Dovolacia argumentácia sťažovateľiek spočívala najmä (v skutkových) tvrdeniach, že miera alkoholizmu poručiťa nedosahovala taký stupeň, ktorý by ho robil nespôsobilým uzavrieť sporné darovacie zmluvy. Podľa ich tvrdení poručiť vedel rozoznať, kto sa k nemu ako správa, a vedel vyhodnotiť aj okolnosti uzavretia spornej darovacej zmluvy. Rovnako namietali, že všeobecné súdy sa nevysporiadali s nedôstojným správaním žalobkyně k poručiťovi. Súdom nariadenému znaleckému posudku vytkli, že psychický zdravotný stav poručiťa bol vyhodnocovaný až po jeho smrti. Najvyšší súd namietaným uznesením dovolanie sťažovateľiek odmietol z časti podľa § 447 písm. c) CSP ako neprípustné a z časti podľa § 447 písm. f) CSP z dôvodu nevymedzenia dovolacích dôvodov v zmysle § 431 až § 435 CSP.

II.

Argumentácia sťažovateľiek

6. Sťažovateľky argumentujú, že všeobecné súdy im neumožnili preukázať nimi tvrdené skutkové okolnosti, ktoré by relevantným spôsobom vyvrátili nároky žalobkyně. Tvrdia, že najvyšší súd sa v rámci posúdenia dovolacích dôvodov nevysporiadal s viacerými kľúčovými argumentmi, čo viedlo k arbitrárnemu a nezákonnému namietanému uzneseniu. Sťažovateľky uvádzajú, že poručiť daroval nehnuteľnosti sťažovateľke 1, pretože nechcel, aby žalobkyňa (ako jeho dcéra) tieto nehnuteľnosti nadobudla z titulu dedenia, v dôsledku jej nedôstojného správania k poručiťovi (fyzické a psychické týranie počas jeho života). Uvedené skutočnosti mali preukázať predložené listinné dôkazy v priebehu konania (vyjadrenie starostu obce a výpovede žalovaných). Rovnako namietajú, že počas konania preukázali, že žalobkyňa okrem iného vyvíjala enormné úsilie pozbaviť poručiťa spôsobilosti na právne úkony. Namietajú, že všeobecné súdy komplexne

neposúdili spôsobilosť poručiteľa uzatvoriť v relevantnom období darovacie zmluvy. Namietajú, že všeobecné súdy nepripustili navrhovaný dôkaz – výsluch psychiatra, ktorého výsluch by podľa ich názoru mohol spoľahlivo zistiť ustálenie rozumovej a duševnej spôsobilosti poručiteľa.

7. Ďalej tvrdia, že namietané uznesenie je v rozpore s princípmi a zásadami Civilného sporového poriadku a zasiahol do ich uplatnených základných práv a slobôd.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Úlohou ústavného súdu je v tomto prípade posúdiť, či právne závery, na základe ktorých najvyšší súd odmietol dovolanie sťažovateľiek, boli výsledkom ústavne udržateľnej aplikácie noriem procesného práva v súlade s uplatnenými článkami ústavy a dohovoru. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom jeho kontroly iba vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 117/05).

9. Formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu s právnym režimom spravodlivého súdneho konania podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07). Uvedené závery sa vzťahujú aj na čl. 36 ods. 1 listiny.

10. Dovolací prieskum najvyššieho súdu nie je absolútny. Z hľadiska ústavného posúdenia ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti rešpektuje právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom vymedzovať si prípustnosť dovolania. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby takáto interpretácia nebola svojvoľná, ale ani formalistická a aby bola čo najustálenejšia, a teda súladná s právom na súdnu ochranu (II. ÚS 398/08, II. ÚS 65/2010). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012).

11. Ústavnému súdu zásadne neprislúcha hodnotiť vykonané dôkazy (vyjadrenia fyzických osôb a právnických osôb, listiny, výsluchy svedkov, znalecké dokazovanie a iné), resp. ich dostatočnosť pre rozhodnutie všeobecného súdu vo veci samej. Takýto postup ústavného súdu by bol nielen v príkrom rozpore s právomocami ústavného súdu, ale popieral by základnú zásadu ústnosti a základnú zásadu bezprostrednosti súdneho konania, ktoré vytvárajú najlepšie predpoklady na zistenie materiálnej pravdy (III. ÚS 507/2012, IV. ÚS 19/2012). Ústavný súd nie je a ani nemôže byť ďalšou opravnou inštanciou v systéme všeobecného súdnictva (III. ÚS 95/2023).

12. Ústavný súd sa oboznámil s obsahom odôvodnenia namietaného uznesenia najvyššieho súdu v spojení s odôvodnením rozsudku okresného súdu aj rozsudku krajského súdu. Právny názor zakotvený v ustálenej judikatúre ústavného súdu zahŕňa požiadavku komplexného posudzovania rozhodnutí všeobecných súdov, ktoré boli vydané v priebehu príslušného súdneho konania (IV. ÚS 350/09, II. ÚS 112/2020, III. ÚS 347/2021).

13. Najvyšší súd v namietanom uznesení (bod 24) uviedol, že z vykonaného dokazovania súdov nižšej inštancie vyplynulo, že poručiteľ nebol z psychiatrického hľadiska spôsobilý na právne úkony. V priebehu sporu boli vypracované dva znalecké posudky, z ktorých zhodne vyplynulo, že poručiteľ bol v čase uzavretia darovacích zmlúv nespôsobilý na ich uzatvorenie a ich obsahu nemohol porozumieť. Najvyšší súd považoval za irelevantnú argumentáciu dlhodobej starostlivosti sťažovateľiek o poručiteľa, pretože podstata sporu spočívala v posúdení právnej spôsobilosti poručiteľa uzatvoriť sporné darovacie zmluvy. Najvyšší súd v tejto časti nezistil vady konania v zmysle § 420 písm. f) CSP, a preto dovolanie v tejto časti odmietol ako procesne neprípustné [§ 447 písm. c) CSP].

14. Preskúmaním namietaného uznesenia v tejto časti ústavný súd dospel k záveru, že najvyšší súd pri rozhodovaní o dovolaní sťažovateľiek aplikoval § 420 písm. f) CSP, pokiaľ ide o prípustnosť dovolania, ústavne súladným spôsobom. Najvyšší súd v namietanom uznesení zohľadnil východiská ochrany základných práv a slobôd sťažovateľiek, preto jeho prístup pri rozhodovaní o podanom dovolaní sťažovateľiek podľa § 420 písm. f) CSP proti rozsudku krajského súdu nemožno hodnotiť ako taký, ktorý odporuje obsahu základného práva na súdnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru.

15. Najvyšší súd v časti dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. a) a b) CSP nedokázal vyabstrahovať konkrétnu argumentáciu sťažovateľiek. Najvyšší súd v rámci dovolacieho konania v podstate uzavrel, že sťažovateľky dovolanie nezaložili na argumentácii, ktorá by najvyšší súd viedla k identifikácii niektorého zo zákonom predpokladaných dovolacích dôvodov prípustnosti dovolania. Dovoláním nevymedzili právnu otázku, ktorá by nebola dovolacím súdom vyriešená. Sťažovateľky podľa jeho názoru iba vyslovili svoju nespokojnosť s právnymi a skutkovými závermi súdov nižšej inštancie. Preto najvyšší súd dovolanie v tejto časti odmietol pre nevymedzenie dovolacích dôvodov v zmysle § 431 až § 435 CSP.

16. Ústavný súd konštatuje, že namietané uznesenie je založené na dostatočných a právne relevantných dôvodoch zodpovedajúcich konkrétnym okolnostiam prerokovanej veci. Dovolací súd nie je oprávnenýprehodnocovať skutkové závery odvolacieho súdu, pretože je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442 CSP). Táto viazanosť zisteným skutkovým stavom je nevyhnutným predpokladom pre skúmanie správnosti právneho posúdenia veci, pretože podstatou právneho posúdenia veci je aplikácia práva na zistený skutkový stav. Uplatnenie dovolacieho dôvodu, ktorým je nesprávne právne posúdenie veci, predpokladá spochybnenie správnosti riešenia právnych otázok odvolacím súdom (nie otázok skutkových), preto nemožno dovolanie podané pre nesprávne právne posúdenie veci odôvodniť spochybnením skutkových záverov odvolacieho súdu (III. ÚS 495/2022). Regulácia dovolania v CSP je však jednoznačná v tom, že skutkové otázky v dovolacom konaní preskúmať nemožno. V tomto smere je namietané rozhodnutie najvyššieho súdu bez známok zjavnej neodôvodnenosti, svojvôle alebo arbitrárnosti. Najvyšší súd podľa názoru ústavného súdu postupoval vo veci sťažovateľiek v súlade so zmyslom a účelom aplikovaných právnych noriem a odmietnutie jeho dovolania preto nereflektuje porušenie základného práva na súdnu ochranu ani ich práva na spravodlivé súdne konanie.

17. Ústavný súd nad rámec dodáva, že v rámci všeobecného súdnictva veľký senát najvyššieho súdu uznesením sp. zn. 1VOBdo/2/2020 z 27. apríla 2021 zjednotil rozhodovaciu prax dovolacieho

súdu a uviedol, že na základe absolútne neplatného právneho úkonu nie je možné nadobudnúť vlastnícke právo, a to ani v prípade, že na jeho podklade bol uskutočnený vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. S poukazom na právnu zásadu, podľa ktorej nikto nemôže previesť na iného viac práv, ako sám má, nemôže platne previesť vlastnícke právo k nehnuteľnosti na inú osobu ten, kto je na základe absolútne neplatného právneho úkonu vedený v katastri nehnuteľností ako vlastník nehnuteľností. Na margo uvedeného ústavný súd dopĺňa odkaz na právny názor najvyššieho súdu, podľa ktorého „*nový (judikatúrou nanovo, prípadne inak formulovaný) právny názor sa aplikuje aj do minulosti (retrospektívne). Vychádza sa z prevažujúceho prístupu, že súd právo netvorí, ale iba nachádza. Pokiaľ dôjde k zmene judikatúry bez zmeny právnej normy, nejde o zmenu právneho pravidla; ide o tú istú normu, iba je nanovo vyjadrený jej obsah. Z toho vyplýva, že účinky zmeny judikatúry nemožno obmedziť len do budúcnosti. Súd, ktorý rozhoduje po zmene judikatúry, nemôže vedomo aplikovať nesprávny, judikatúrou už prekonaný názor. Nový právny názor je vzhľadom na to potrebné aplikovať aj na všetky už prebiehajúce konania. Tým sa prípustné retrospektívne pôsobenie zmeny judikatúry líši od neprípustného retroaktívneho pôsobenia právnych noriem*“ (uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 3Cdo/198/2017 z 19. marca 2018, bod 18).

18. Odôvodnenie súdneho rozhodnutia má podať jasne a zrozumiteľne odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (III. ÚS 78/07, IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04). Všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené sporovými stranami, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov uvádzaných sporovými stranami. Preto odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (II. ÚS 44/03, III. ÚS 209/04, I. ÚS 117/05).

19. Ústavný súd dospel k záveru, že námietky sťažovateľiek neodôvodňujú prijatie sťažnosti na ďalšie konanie, pretože sú zjavne neopodstatnené. Ustanovenie § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) dáva v záujme racionality a efektivity konania ústavnému súdu právomoc posúdiť prijateľnosť návrhu predtým, než dospeje k záveru, že o návrhu rozhodne meritórne nálezom. Za zjavne neopodstatnenú považuje ústavný súd takú sťažnosť, keď uplatnené námietky nie sú spôsobilé spochybniť ústavnosť namietaného uznesenia. Ide o situácie, keď ústavnej sťažnosti chýba ústavnoprávna dimenzia. Tak je tomu aj v tomto prípade. Preto ústavný súd sťažnosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde odmietol.

20. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku sa ústavný súd ďalšími požiadavkami sťažovateľiek uvedenými v petite nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 3. apríla 2024

Peter Molnár
predseda senátu